

УДК 338.43:631.15

Ковальова О.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри бухгалтерського обліку й аудиту
Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва***Василюшин С.І.***кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри бухгалтерського обліку й аудиту
Харківського національного аграрного університету імені В.В. Докучаєва*

УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті обґрунтовано теоретико-методичні та практичні аспекти управління матеріальними ресурсами у системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Досліджено сутність та виокремлено складові економічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Доведено вплив співвідношення основних та оборотних засобів, фінансової незалежності, джерел формування матеріальних ресурсів на результати господарювання і, як наслідок, внутрішню економічну безпеку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, матеріальні ресурси, основні засоби, оборотні засоби, маневреність власних оборотних засобів, фінансова стійкість.

Ковалева Е.В., Василюшин С.И. УПРАВЛЕНИЕ МАТЕРИАЛЬНЫМИ РЕСУРСАМИ В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обоснованы теоретико-методические и практические аспекты управления материальными ресурсами в системе экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Исследована сущность и выделены составляющие экономической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Доказано влияние соотношения основных и оборотных средств, финансовой независимости, источников формирования материальных ресурсов на результаты хозяйствования и, как следствие, внутреннюю экономическую безопасность сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, материальные ресурсы, основные средства, оборотные средства, маневренность собственных оборотных средств, финансовая устойчивость.

Kovalyova O.V., Vasylyshyn S.I. MATERIAL RESOURCES MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISES

The theoretical and methodical and practical aspects of material resources management in the system of economic security of the agricultural enterprises are grounded in the article. The essence is revealed and economic security components of the agricultural enterprises are distinguished. Correlation influence of fixed and circulating assets, financial independence, material resources formation sources on business results and, as the consequence, on inner economic security of the agricultural enterprises is proved.

Keywords: economic security, material resources, fixed assets, circulating assets, maneuverability of proper circulating assets, financial stability.

Постановка проблеми. Адаптація підприємств до умов ринкового середовища, нестабільність зовнішнього середовища та поглиблення внутрішніх загроз призводять до зниження рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, від рівня якої залежать їх кінцеві результати господарювання, фінансовий стан та конкурентоспроможність.

У той же час матеріальною основою будь-якого виробництва, сільськогосподарського зокрема, виступають ключові фактори виробництва: земля, праця, капітал, підприємницькі здібності. При чому не останню роль відіграє саме капітал, як сукупність засобів та предметів праці, на основі поєднання яких із працею людини та підприємницьким хистом отримується кінцевий продукт для подальшого споживання. Поруч із необоротними (основними) засобами однією із частин капіталу як фактора виробництва виступають оборотні засоби, які втілюють у собі вартість предметів праці, необхідних для здійснення виробничого процесу. Управління матеріальними ресурсами є необхідною складовою механізму формування та захисту економічної безпеки підприємства. Реалії ринкової економіки вимагають принципово нових підходів до формування та підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, що актуалізує наукові дослідження з означених питань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика економічної безпеки знайшла своє відобра-

ження у численних працях вітчизняних науковців, серед яких О.М. Бандурка, А.С. Полянська, Г.В. Козаченко, М.В. Фоміна, Т.М. Гордієнко, В.В. Третяк, О.І. Шкуратов, В. Крутов, Є. Бобров, В.О. Ткач та багатьох інших. Ці вчені внесли значний вклад у розвиток понятійно-категоріального апарату, класифікації загроз, складників та компонентів економічної безпеки господарюючих суб'єктів та надали рекомендації щодо її зміцнення в умовах нестабільної економіки.

Проте питанням управління ресурсним потенціалом, зокрема матеріальними ресурсами з метою забезпечення безперервності технологічного процесу і, як наслідок, внутрішньої економічної безпеки підприємств, вивчені недостатньо глибоко та потребують подальшого дослідження, що і зумовило вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методичних та практичних рекомендацій щодо управління матеріальними ресурсами у системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку професора В. Крутова, сталий розвиток економіки держави прямо залежить від поліпшення інвестиційного клімату, створення гарантованих умов для захисту прав власника й інвестора, підвищення корпоративної безпеки. Саме у сфері корпоративної

безпеки підприємництва склалася важка та непрогнозована ситуація [1, с. 147].

Із вказаною думкою вченого можна цілком погодитися, оскільки безпека ведення бізнесу (комерційна безпека) передусім є запорукою збереження національної безпеки країни, безпеки її економіки. У той же час сільськогосподарське виробництво, його місце у розвитку суспільства є запорукою та гарантом продовольчої безпеки, без якої неможливо забезпечити населення життєво необхідними продуктами харчування.

Саме поняття економічної безпеки, яке в рамках окремої науки дістало назву «екосестейт» (від англ. economic security of state), покликане займатися визначенням загроз економіці, їх джерел, потужності та спрямованості, з'ясуванням їх сутності, розробці заходів їх нівелювання [2, с. 29].

Принципово трактування економічної безпеки залежить із позицій її функціонування – статичної чи динамічної, зовнішньої чи внутрішньої, на рівні країни чи підприємства. У контексті нашого дослідження під економічною безпекою сільськогосподарських підприємств ми розуміємо сукупність інструментів нівелювання загроз внутрішнього та зовнішнього середовища з метою отримання максимального прибутку та мінімізації фінансових ризиків. При цьому серед об'єктів економічної безпеки, що вимагають захисту, ми виокремлюємо ресурсну, фінансову, соціальну, екологічну, маркетингову, управлінську, комерційну та інформаційну складові.

Формування регіональної системи економічної безпеки передбачає врахування специфічних ознак економічного розвитку регіону. Результати дослідження основних параметрів соціально-економічного розвитку регіонів України, проведеного В.О. Ткач, показали значний рівень їх диференціації [3, с. 167]. Для наших досліджень обрані сільськогосподарські підприємства Харківської області, яка характеризується міцною безпекою економіки і посідає одне із передових місць у сфері розвитку АПК України.

Запорукою економічної безпеки будь-якого сільськогосподарського підприємства є безперервне протікання технологічного циклу, яке неможливе без належного забезпечення матеріальними ресурсами. Серед матеріальних ресурсів сільськогосподарських підприємств найбільшу частку становлять основні та оборотні засоби, без належного забезпечення, ефективного використання, оптимізації джерел формування яких може виникнути загроза економічній безпеці ендogenous характеру.

У процесі дослідження проведено вибіркоче обстеження діяльності 198 великих та середніх сільськогосподарських підприємств області, що мають статус юридичної особи і діяльність яких суттєво впливає на загальні показники регіону в цілому. Дослідженнями встановлено, що від того, наскільки оптимальне співвідношення основних та оборотних засобів, значною мірою залежать результати виробничої та фінансової діяльності, а звідси – і фінансово-економічна безпека підприємства (табл. 1).

Коментуючи таблицю 1, можемо зробити висновок, що найбільше підприємств обстеженої сукупності (90 одиниць), які увійшли до складу II аналітичної групи, мають середнє відношення оборотних засобів на 1 грн основних 1,58 грн. При цьому виявлена чітка закономірність, за якої зі зростанням оборотних засобів з розрахунку на 1 грн основних підвищуються показники ефективності діяльності: сума чистого прибутку з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь (2785,0) має найвище значення у підприємств IV аналітичної групи, у яких на 1 грн основних засобів у середньому припадає 5,19 грн оборотних, однак найвищий рівень рентабельності (41,2%) зафіксований у підприємствах, які увійшли до II аналітичної групи.

Більше того, найефективніше використання оборотних засобів також зафіксоване у підприємств II аналітичної групи, до якої увійшли підприємства із середнім відношенням оборотних засобів на 1 грн основних 1,58 грн. Тривалість одного обороту в них найкоротша і становить 143 дні.

Незважаючи на найвищу рентабельність, підприємства IV групи мають найнижчий коефіцієнт оборотності 1,09 і, як наслідок, найдовшу тривалість одного обороту – 329 днів. Ці тенденції дають змогу зробити висновок, що у цих підприємств співвідношення між оборотними і основними засобами не має під собою наукового обґрунтування і має таке високе значення передусім за рахунок фізичного та морального зносу більшості об'єктів основних засобів, а не за рахунок великих обсягів оборотних.

Слід зазначити, що серед економістів на сьогоднішній день немає єдиної думки стосовно співвідношення між основними та оборотними засобами – вони коливаються від 20% на 80% до 50% на 50%. За радянських часів, як зазначає М.Я. Дем'яненко, більшість економістів вважали, що на 1 грн основних має припадати не менше 0,50 крб. оборотних фондів [4].

Таблиця 1

Вплив раціонального співвідношення між оборотними та основними засобами на ефективність їх використання у сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 рр.

Розрахункові показники	Групи підприємств за співвідношенням оборотних засобів на 1 грн основних, грн				Всього або в середньому
	I. до 2,00	II. 2,01-4,00	III. 4,01-6,00	IV. понад 6,00	
Кількість підприємств у групі	37	90	47	24	198
Частка, %	18,7	45,5	23,7	12,1	100,0
Середнє значення відношення оборотних засобів на 1 грн основних	0,15	1,58	3,08	5,19	1,81
Чистий прибуток на 1 га с.-г. угідь, грн	-7,92	1598,00	1045,19	2785,00	1366,40
Рівень рентабельності, %	-1,2	41,2	28,4	36,6	26,5
Норма прибутку, %	-0,1	25,4	15,2	29,4	17,50
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	1,01	2,51	1,24	0,93	1,40
Тривалість одного обороту, днів	356	143	290	387	258

Джерело: розраховано за даними зведеної річної звітності 198 великих та середніх сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс, ф. 2. Звіт про фінансові результати)

Досить суттєвим у разі аналізу впливу співвідношення оборотних та основних засобів на тенденції зміни ефективності їх використання і як наслідок, рівень технологічно-економічної безпеки є врахування глибини спеціалізації сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Показники вказують на те, що у підприємств із співвідношенням основних та оборотних засобів 1:1 та з середнім рівнем спеціалізації, тривалість обороту зростала у середньому на 3 дні, із більш глибокою спеціалізацією – на 19 днів. У групі підприємств із співвідношенням 1:3 природи для середньо-, високо- та вузькоспеціалізованих підприємств становили відповідно 4 дні, 1 день та 21 день. Лише у групі підприємств, у яких на 1 грн основних припадає більше 3,00 грн оборотних засобів, виявлено тенденцію скорочення тривалості обороту оборотних засобів на 63 дні у середньоспеціалізованих, на 23 дні у високоспеціалізованих та на 15 днів у вузькоспеціалізованих сільськогосподарських підприємствах.

Також ці розрахунки дозволяють стверджувати, що поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств уповільнює тенденції скорочення тривалості обороту їх оборотних засобів та загрожує внутрішній економічній безпеці господарюючих суб'єктів. Це свідчить про важливість диверсифікації сільськогосподарського виробництва та впровадження раціональних пропорцій між галузями рослинництва і тваринництва.

Однією із визначальних складових економічної безпеки є фінансова безпека, яка залежить передусім від наявності та маневреності власних оборотних засобів (ВОЗ), які у зарубіжній практиці прийнято називати робочим капіталом. Як зазначає С. Бобров, «фінансова безпека стає основним економічним гарантом стабільності, забезпечуючи виробничий базис через інфраструктурні інститути розподілу фінансових та інвестиційних ресурсів» [5, с. 85].

Для виявлення впливу частки ВОЗ у джерелах їх формування на фінансову стійкість як критерію фінансово-економічної безпеки застосований метод аналітичного групування (табл. 3).

Проаналізувавши показники таблиці 3, ми робимо висновок, що зі збільшенням питомої ваги ВОЗ у джерелах формування оборотних засобів прослідковується тенденція покращення фінансової стійкості обстежених підприємств. Абсолютного типу фінансової стійкості досягнуто у підприємствах, які потрапили до IV та V аналітичних груп. Підприємства I аналітичної групи, яких виявлено 12, мають кризовий фінансовий стан, що вимагає негайної зміни структури наявних джерел формування активів. Коефіцієнт фінансової незалежності (концентрації власного капіталу) відображає питому вагу у балансі підприємства власного капіталу і показує, у якому обсязі діяльність фінансується власними коштами. Його позитивною тенденцією є зростання. Середнє його значення по області становило 0,606, причому він варіює із від'ємного значення у I аналітичній

Таблиця 2

Взаємозв'язок між співвідношенням оборотних і основних засобів й тенденціями зміни ефективності використання оборотних засобів сільськогосподарських підприємств Харківської області за 2009–2012 рр. залежно від глибини їх спеціалізації

Підгрупи підприємств за співвідношенням оборотних засобів на 1 грн основних, грн	Групи підприємств за рівнем спеціалізації		
	середній до 0,40	високий 0,41-0,60	глибокий понад 0,60
	Тенденції зміни тривалості обороту оборотних засобів, днів		
до 1,00	$y = 323,37 + 3,1236x$	$y = 359,69 + 19,401x$	-
1,01-3,00	$y = 219 + 4,2777x$	$y = 371,72 + 0,6609x$	$y = 141,4 + 21,339x$
понад 3,00	$y = 63,745 - 62,899x$	$y = 95,015 - 23,318x$	$y = 135,2 - 14,999x$

Джерело: розраховано за даними зведеної річної звітності 198 великих та середніх сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс, ф. 2. Звіт про фінансові результати)

Таблиця 3

Вплив частки власних оборотних засобів на фінансову стійкість як критерій фінансово-економічної безпеки сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2012 р.

Показники	Норматив	Групи підприємств за часткою власних оборотних засобів, %					Всього або в середньому
		I. До 0	II. 0,1-30,0	III. 31,0-60,0	IV. 61,0-90,0	V. Понад 90,0	
Кількість підприємств у групі	x	12	27	29	93	37	198
Коефіцієнт фінансової незалежності	$\geq 0,5$.*	0,664	0,506	0,783	0,925	0,606
Коефіцієнт фінансового ризику	< 1	.*	7,851	3,102	0,651	0,358	1,240
Коефіцієнт фінансової стійкості	≥ 1	.*	0,127	0,322	1,536	2,793	0,806
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	\uparrow	.*	0,251	0,840	0,951	1,217	0,451
Коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів	\uparrow	.*	0,812	0,745	1,143	1,105	0,511
Стабільність структури оборотних засобів	\uparrow	.*	0,684	0,491	0,877	0,934	0,606
Рівень рентабельності (збитковості), %	$\geq 0,1$	-5,4	21,6	13,5	44,8	55,4	26,5
Тип фінансової стійкості	x	Кризова	Нестійка	Нормальна	Абсолютна	Абсолютна	Абсолютна

*Значення від'ємні

Джерело: розраховано за даними зведеної річної звітності 198 сільськогосподарських підприємств (ф. 1. Баланс, ф. 2. Звіт про фінансові результати) та ф. 50 с.г.

групі до 0,925 у V групі, що свідчить про повну залежність від залучених джерел підприємств I групи.

Коефіцієнт фінансового ризику показує співвідношення між залученими джерелами та власним капіталом, і його позитивною тенденцією є зниження.

Виявлено, що у I-III групах, де забезпеченість ВОЗ становить від 0 до 60,0% він перевищує одиницю, що свідчить про залежність від залучених джерел, однак у IV-V аналітичних групах він знаходиться у межах нормативного значення.

Оберненим до коефіцієнта фінансового ризику є коефіцієнт фінансової стійкості, який показує співвідношення власного капіталу та залучених у фінансування діяльності джерел. Так, у підприємств V групи його значення становить 2,793, тобто на 1 грн залученого капіталу припадає 2,79 грн власного. Цей показник у 16 разів перевищує його значення для підприємств I аналітичної групи.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частка власного капіталу використовується на фінансування поточної діяльності, тобто яку частину вкладено в оборотні засоби, а яку – капіталізовано [6, с. 22]. Коефіцієнт маневреності ВОЗ показує питому вагу запасів у власних оборотних засобах і характеризує свободу фінансового маневру капіталу.

Аналізуючи ці показники, слід відзначити, що їх найбільше значення зафіксоване у підприємств IV-V аналітичних груп, де середня частка ВОЗ у джерелах їх формування перевищує 60,0%. Це говорить про те, що збільшення ефективності використання вкладеного капіталу значно пришвидшується із використанням запозичених коштів.

Стабільність структури оборотних засобів характеризує частку власних оборотних засобів у загальній їх вартості. На підставі того, що згідно з нормативами цього показника він має тенденцію до збільшення, можемо зробити висновок, що найстабільнішою є структура оборотних засобів для підприємств IV та V аналітичних груп.

Кризовий стан фінансової стійкості, тобто загрозу для економічної безпеки підприємств I аналітичної групи обумовив рівень збитковості 5,4%, який з кожною наступною групою має тенденцію щодо збільшення і досягає 55,4% у V групі.

Важливим напрямом управління матеріальними ресурсами є оптимізація джерел їх формування, зокрема запозичених коштів. Структура наданих короткострокових кредитів за сферами економіки має невтішну для сільського господарства статистику – його частка у загальному обсязі галузей економіки у 2008–2011 рр. коливається в межах 4,0-6,0%.

Найбільше ж кредитів надано підприємствам торгівлі та ремонту – їх частка у 2012 р. становить 49,0%. Невелика частка сільськогосподарських підприємств є свідченням певних перешкод, які існують під час отримання ними короткострокових кредитів.

Для середньостатистичного сільськогосподарського підприємства отримати короткостроковий кредит дуже нелегко. Серед головних перешкод є відсутність кредитної історії, ліквідної застави, високі процентні ставки та бюрократичні витрати. На підставі того, що головним засобом виробництва у сільському господарстві є земля, реформування відносин стосовно якої продовжується останні 12 років, підприємства не можуть запропонувати ліквідну, з позицій комерційних банків, заставу. У цьому контексті у набагато вигідніших умовах перебувають підприємства промисловості, будівництва, торгівлі.

Досить вагомими є отриманні кредитів є перешкоди в оформленні документів та відсутність кре-

дитної історії, що обумовлене великою кількістю державних органів, з якими має стикатися пересічне підприємство на шляху до отримання позики. А якщо підприємство звертається до банку вперше, то ситуація ускладнюється ще більше за рахунок того, що воно не має кредитної історії.

Ускладнює вирішення проблеми кредитування у сільському господарстві відсутність ліквідної застави через високий рівень фізичного та морального зносу (70-80%) основних засобів. Крім того, на відміну від високорозвинутих країн світу, в Україні землі сільськогосподарського призначення не є об'єктом заставних операцій через нерозвиненість земельного ринку та законодавче обмеження щодо його розвитку [7, с. 103].

Резюмуючи, зазначимо, що вирішення питання формування матеріальних ресурсів у системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств має виходити із державної підтримки аграрного сектора, головним чином за рахунок часткової компенсації відсоткових ставок коштами Державного бюджету та збільшення обсягів пільгового кредитування на партнерських умовах.

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження дозволяє обґрунтувати напрями управління матеріальними ресурсами у системі економічної безпеки сільськогосподарських підприємств і дає підстави сформулювати такі висновки:

1. Система економічної безпеки сільськогосподарських підприємств пов'язана із нівелюванням негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз, останні з яких пов'язані із забезпеченням технологічної та фінансово-економічної безпеки. Важливим етапом запобігання небезпеці порушення протікання технологічного циклу є управління матеріальними ресурсами, зокрема основними та оборотними засобами.

2. Одним із вирішальних факторів внутрішньої економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є співвідношення окремих елементів джерел формування їх матеріальних ресурсів. У результаті дослідження виявлено закономірність, при якій зі збільшенням рівня фінансової незалежності господарюючого суб'єкта від зовнішніх джерел до певних меж поліпшується їх фінансова стійкість. При цьому повна відмова від залучених і позикових джерел значно зменшує показники маневреності власного капіталу і власних оборотних коштів, що вимагає оптимізації структури джерел їх фінансування.

3. Наявність сезонних розривів між понесенням витрат та отриманням виручки від реалізації продукції є загрозою економічній безпеці та потребує мобільного та дешевого джерела покриття тимчасових нестач власних коштів.

4. Встановлено, що у стратегічному напрямі мобілізація джерел формування матеріальних ресурсів має виходити із посилення ролі короткострокового кредитування сільськогосподарських підприємств.

5. Вважаємо, що урахування отриманих результатів дослідження при розробці політики управління матеріальними ресурсами сприятиме зміцненню внутрішньої економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Крутов В. Безпека підприємництва як невід'ємна складова економічного розвитку країни / В. Крутов // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 12. – С. 147-149.
2. Куркін М.В. Контроль та захист економічної безпеки діяльності

- підприємств : навч. посібн. / М.В. Куркін, В.Д. Понікаров, Д.В. Назаренко. – Х. : ФОРМ Павленко О.Г., ВД «ІНЖЕК», 2010. – 300 с.
3. Ткач В.О. Система економічної безпеки регіону: аналіз та перспективи / В.О. Ткач // Вісник Дніпропетровського державного аграрного університету. – 2011. – № 2. – С. 165-168.
 4. Демьяненко Н.Я. Повышение отдачи оборотных средств колхозов / Н.Я. Демьяненко. – К. : Урожай, 1988. – 112 с.
 5. Бобров Є. Сучасні підходи до дослідження економічної безпеки / Є. Бобров // Економіка України. – 2012. – № 4. – С. 80-85.
 6. Нашкерська М.М. Вплив обсягу та джерел фінансування оборотного капіталу на дохідність підприємства / М.М. Нашкерська, А.Р. Кусяк // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів, 2010. – Вип. 20.12. – С. 21-220.
 7. Міхов Л.І. Банківське кредитування сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан і проблеми розвитку / Л.І. Міхов, Л.М. Каліна // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. Гроші, фінанси та кредит. – Бердянськ, 2010. – № 1(9). – С. 101-106.

УДК 005.33:330.1:658.3

Ліва О.М.

*аспірант кафедри стратегії підприємств
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана*

ДОВІРА ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ АКТИВ: ПОВОРОТ У СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

У статті розглянуто особливості прояву довіри як економічного активу. Висвітлено взаємозалежність економічних результатів діяльності підприємства від рівня довіри. Наведено тягарі та дивіденди низького і високого рівня довіри в компанії. Запропоновано модель стратегічного процесу розвитку довіри в організації, його суб'єкти та об'єкти.

Ключові слова: соціальний капітал, довіра, ефективність, стратегія розвитку, нематеріальні активи.

Ліва О.М. ДОВЕРИЕ КАК ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АКТИВ: ПОВОРОТ В СОВРЕМЕННОМ МЕНЕДЖМЕНТЕ

В статье рассмотрены особенности проявления доверия как экономического актива. Освещена взаимозависимость экономических результатов деятельности предприятия от уровня доверия. Приведены бремена и дивиденды низкого и высокого уровня доверия в компании. Предложена модель стратегического процесса развития доверия в организации, его субъекты и объекты.

Ключевые слова: социальный капитал, доверие, эффективность, стратегия развития, нематериальные активы.

Liva O.M. TRUST AS AN ECONOMIC ASSET: TURN IN MODERN MANAGEMENT

The features of trust as an economic asset were considered in the article. The interdependence of the results of economic performance from the level trust of the company were highlighted. The burdens and dividends of high and low level of trust were showed in the company. The model of the strategic process the development of trust were proposed, its subjects and objects were defined.

Keywords: social capital, trust, efficiency, strategy development, intangible assets.

Постановка проблеми. У непростих реаліях сьогодення для українських підприємств особливо ваги набуває швидка адаптація до змін. Гнучка поведінка підприємства в значній мірі залежить від легкості проведення трансакційних операцій, які базуються на процесах прийняття рішень, досягненні домовленостей та укладанні договорів. Дуже часто відхилення від часової та матеріальної траєкторії досягнення стратегічних цілей організації пов'язане з виникненням конфліктних точок та проведенням складних бюрократичних процедур з працівниками, партнерами та клієнтами компанії. Тому налагодження продуктивних відносин як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі підприємства вимагає високого рівня довіри. Як зазначає Т. Фрідмен, «зміняти створювати, розвивати, поширювати і відновлювати довіру з усіма зацікавленими сторонами – споживачами, бізнес-партнерами, інвесторами і співробітниками – ключова компетенція лідера в новій глобальній економіці» [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових праць останніх десятиліть окреслює наукову еволюцію відношення до феномену довіри, який вже встиг стати об'єктом фокусування соціальних, психологічних та політичних досліджень, а тепер викликає все більший інтерес і економічної науки і практики. Першим економістом, хто приділив значну увагу довірі, був Ф. Фукуяма, який у своїй книзі «Довіра: соціальні добродії та шлях до процвітання» [7]

розкриває макроекономічні аспекти прояву довіри та її результативності для суспільства. На етапі подальшого розвитку обґрунтування економічної складової довіри з'являється праця С. Кові «Швидкість довіри: те, що міняє все» [2], яка присвячена економічному значенню міжособистісної та організаційної довіри. Проблематику довіри не оминули також такі науковці, як А. Джолін [11], П. Штомка [17], Л. Хосмер [10] та ін. Серед вітчизняних вчених можна виділити В.В. Шапошнікову [8] у сфері оперування локальною, абстрактною та системною довірою, Н.С. Бушуєву та В.В. Гоц [1], які розглядають стратегічні та операційні аспекти довіри в програмі розвитку підприємства, та А.К. Ляско [5], який розкриває взаємозалежність довіри та трансакційних витрат.

Постановка завдання. На перешкоді імплементації стратегічних та операційних планів та проектів доволі часто стоять деструктивні ситуації, пов'язані з недостатнім рівнем довіри між ключовими агентами взаємодії на підприємстві. Тому метою статті є дослідження довіри у фокусі економічного активу та визначення особливостей прояву довіри як елементу соціального капіталу.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою детермінації поняття «довіри» в управлінському апараті наведемо її трактування вітчизняними та зарубіжними вченими з точки зору економіки:

• Довіра – це кількісна динамічна характеристика взаємовідносин різноманітних економічних